Fikir ve Sanat

Sayı: 3 - Mayıs 1950 | AYLIK DERGİ | Fiatı: 10 Kuruş

SEN

Memleketinde edebiyat ve sanat alanında şu veya bu sebeplerle ileri dünyaya kıyasen pek az iş yapılmış olabilir. Genel olarak plâstik sanatlar bir müzeyı doldurmayan boya ve çamur yığını, edebiyat bir kaç bin kitapçık bir kaç yüz dergicik sahifelerinde kalmış anlaşılmaz bir dil oyunu, tiyatro şımarık jestlerden ibaret bulunabilir.

Ve bu sayı ve değer sefaleti içinde yegâne aydınlık kaynağı olan hür ve ileri sanat hamlesinin bugünki mensubu olarak sen hâlâ çalışma imkânlarından da mahrum kalabilirsin.

Muhitin dağılabilir, sergin, sahnen, neşir vasıtan mütemadiyen kundaklanabilir. Ve hattâ yolun boyunca karşına dikilen, güya sanatçı baskı meddahları, şöhret simsarları arasına arkadaş dediklerin de katılabilir.

İşte bu ahval ve şerait içinde dahi şaşırmıyacak ve durmayacaksın. Çünki memleketinin mağdur ekseriyetinin yüz yıldır gönülden hasret çektiği sanat ve edebiyat senin mensubu olduğun ileri hür sanat ve edebiyattır. Çünki ileri hür sanat ve edebiyat uğruna her türlü menfi kuvvete karşı mücadelen, her şeye rağmen gayretin, senin kıymetinin gelecekte de inkâr edilmez kriterleri olacaktır.

Unutmamak lâzımdır ki tarihin hiç bir anında, dünyanın hiç bir yerinde ileri hür sanat mücadeleye girişmeden, emek vermeden, sabır etmeden, güzel ve büyük meyvelerini vermemiştir.

FİKİR

Türk Edebiyatı tarihleri ve tedrisatı

L. ERİŞÇİ

(Geçen sayıdan devam)

Kitabında usûl bakımından Veron ve Faguet'den mülhem olan Şehabeddin Süleyman'a göre sanat «kavmin kabiliyet ve temayülâtı müktesebesiyle maruz kaldığı tesiratı maneviye cismaniyeden mütevellit eşya ve eşhasa ait bazı efkâr ve hissiyatın binnefsihi ifadesi» olup bir sanat şubesi olan Edebiyatta «cemiyetin hayatını takip eder, onun merahil tekâmülünden geçer, onunla beraber sukût eder.» Böylece vazıh olmadıktan başka her halde yanlış fakat ilk defa içtimaî âmilleri de kale alan Şehabeddin Süleyman «Edvarı edebiyeyi 12 nci asrı hicrî nihayetiyle 13 üncü asrı hicrî evvelinde husule gelen tereddüt ve şekli cemiyete kadar birinci devir, ondan sonraki devire ikinci Naci zamanını zamanı fitret ve edebiyatı Cedideyi üçüncü devir» kabul etmektedir.

Darülfünun'da Osmanlı edebiyat tarihi ilk müdrrislerinden olan Faik Reşat'ta ise daha halâ «tarihi edebiyat umumiyet üzere her millette nazım ve nesirden ibaret edebiyatın iptidaı şüyundan hâli hazıra yahut muayyen bir zamana kadar olan ahvâli tarihiyesini bildiren bir fen» telâkkisi mevcuttur. Faik Reşat tezkerelerden farklı olmıyan kitabında Osmanlı edebiyatını meşhur şairlere izafe-

edebiyatı'nda (1915) Köprülü, artık usûl meselesi ortadan kalkmış gibi «Mükemmel, bütün şeraitine tâbi bir tarihi edebiyatın hazırlanmamasını ancak ve yalnız «vesaikin meçhuliyeti» ile izah ediyordu. Hâlbuki Yeni Osmanlı tarihi edebiyatında eski tasniflerin muaddel bir şeklinden başka plânda hemen hiçbir yenilik yoktu. Eserde «tarihi edebiyatı Osmaniye iki büyük devreye ayrılmaktadır: «biri mayei Şark ile beslenen gıdasını Acem, Arap edebiyatında ahz eden Âşık Paşa'dan başlıyarak Akif Paşa, Şinasi devrine gelen tarihi edebî, diğeri Akif Paşa ile başlıyan mayasını Garp'tan ahz eden ve hâlâ devam edn tarihi edebî»..

Müteakip harp senelerinde bazı çalışmalar (7) istisna edilirse, yalnız kalan Köprülü 1920 de neşrettiği Türk Edebiyatı tarihi'nde gene bir yandan «tetkikat haziranın henüz iptidaî ve kifayetsiz bulunduğunu» ve eserinin «Tecrübei kalemiye» olduğunu itiraf etmekle beraber kötü bir doğmatizmle Osmanlı edebiyatını karışık ve gayrı malûm bir bakıma gayrı mevcut umumî Türk edebiyatı çerçevesi içinde ele alır. Köprülü bu eserinde Türk edebiyatında gelişmeyi üç devreye ayırmaktadır:

Harb Sonrası Kartpostalları

I

Hâlâ kendine gelemedi
Şu tek bacakla,
Şu şaşkın dolaşan adam.

Bir zamanlar
Bir çarşamba sabahı çıkmıştı yola;
Kafa inattı,
Bacaklar sapasağlam.
İnanmıştı da belki.
Ya bir kahraman gibi ölecek,
Veyahut sabahları
Suda pişmiş patates yerine,
Kırım'dan getirilmiş
Bol tereyağı yiyecekti.

Hâlâ kendine gelemedi
Şu tek bacakla,
Şu şaşkın dolaşan adam.

A. KADİR

Hayat aşkı için

— Fahir Onger'e —

Bir mânâsı varsa yaşamanın
Hayatın asıl olduğudur
Dünyanın dört bucağında dökülen kan
Hayat adınadır.
Aşkın, ümidin, kahrın ve kin'in
Bunca ölenlerin ve kalanların
Başka türlü anlaşılmaz mânası.

Başka türlü anlaşılmaz mânası kanın
Zindanların, kelepçelerin, demir parmaklıkların
Delik deşik Yunan dağlarının
İspanyanın kanlı duvarlarının
Kardeş, elbet mânası budur.

Ne görüyorsak yeryüzünde
Ağaçların yeşil, toprağın aydınlık
Sevine sevine akıp durması suların
İnadına mavi oluşu gökyüzünün
Bir mânası varsa bütün bunların

Bedri Rahmi'nin Sergisi

Sanat alanına ayak bastığındanberi yirmi yıl olmuş. Bu yirmi yıllık çalışma Bedri Rahmiye «kalite» ve değer olarak ne kazandırmıştır?. Bu kısa yazı çerçevesinde bunun tartışmasını yapacak değilim. Yalnız bilinen netice şudur: Rahmi, yirmi yıl içinde iki şey kazanmıştır; biri, Akademide hocalık, öteki resim piyasasında şöhret. Bizce asıl önemli olan Bedri Rahmi'nin bu yirmi yıllık çalışmayla Türk sanatına neler getirmiş olduğu ve bu sanatın gelişmesinde rol sahibi bulunup bulunmadığı meselesidir. Olup bitenlere bu yönden bakınca elde ettiğimiz sonuçlar, Bedri Rahmi'nin kendi şahsına kazandırdığı kadar Türk sanatına bir şeyler kazandırmadığı yolundadır. Çünkü, sergideki resimleri tarih sırasına koyup ta bakarsak bu neticeyi açıkça görebiliriz:

Bedri Rahmi'nin Paris dönüşü devresinde yaptığı bütün resimlerde bir «şekilleri mübalâğalandırma» meyli göze çarpar.

FİKİR ve BASKI

Salâhaddin H. ESATOĞLU

XX nci yüz yılın güya demokrat ruhlu ve tam mânasile hür düşünceli geçinen rejimleri de - ne yazık ki - yeni, ileri, değişik, hür fikirlere tahammül göstermek bakımından eski ve ortaçağ idarelerinden ileri gidememiştir. Şu farkla ki; ortaçağda dine dil uzatmak, din kitaplarının ileri sürdüğü şeylerin aksini savunmak, dünya düzenin kitaptakinden ayrı olabileceği fikrini ileri sürmek, insanı, engizisyona sürüklüyordu. Bugün ise; kilisenin yerini alan siyasî teşekküllerin umdelerine, ilke ve görüşlerine aykırı düşünmek, devletin benimsediği ve yürürlükte olan politik - ekonomik rejimi beğenmemek, hükûmet edenlerin yaptıklarını tenkit etmek, realiteden söz açmak insanı mahkemeye, sürgüne, hapishaneye kadar sürüklüyor. Dün din kitabından ayrı düşünüp, değişik konuşan mahkûm edilmişse, bu gün benimsenmiş, yürürlükte bulunan fikirden başka şekilde fikre sahip olmak takip, itham, nihayet mahkûmiyet sebebi oluyor. Fakat bütün bunları yaparken unutuyoruz ki bu bağlar toplumun ilerlemesini doğrudan doğruya durduran, fikir -sanat adamlarının çalışmasına mani olan geri hareketlerdir, Eğer biz, şairlemizden, hâlâ Baki veya Nedim Efendi gibi methiyeler, kasideler bekliyorsak çok geri, çok yanlış düşünüyoruz. Sanatçı artık bir avuç in -

(Devamı 2 inci sayfada)

ten 12 devreye ayırarak mütalea etmiye kalkışmıştır.

Eserlerin bu karışık mahiyeti şüphesiz bir usûl meselesi'ni de beraber getiriyordu. Fakat türlü sebeplerle konu araştırma ve tartışmaya konulmadan Mehmet Fuadın «Türk edebiyat tarihinin kendine mahsus bir usûlü olduğu..» (6) iddiasına bağlanıp kalmıştır.

Filvaki pek az sonra Şehabeddin Süleymanla beraber neşrettiği Yeni Osmanlı tarih

«1 — İslâmiyetten evvel Türk edebiyatı.

2 — İslâm medeniyeti tesiri altında Türk edebiyatı.

3 — Avrupa medeniyeti tesiri altında Türk edebiyatı»

Bu tasnif şüphesiz yanlış sosyoloji, tarih ve medeniyet anlamına dayandığı kadar, edebî mahsullerin karakteristiklerine de tekabul etmez. Köprülünün İslâm medeniyeti

(Devamı 2 inci sayfada)

UZUN HAVA

Dumanlı - Dağ'ın çobanı garip yıldız
Yağmurlar yağmasına yağıyor
Rüzgârlar esmesine esiyor
Ben ölmüşüm sen ölmüşsün kime ne?
Kimsecikler derdimizi bilmiyor.

Kemah Pazarı'nda sıra - sıra testiler
Jandarmalar anacığım evimizi bastılar
Al kanlarım bulaştı kelepçenin demirine
Üstelik on-sekiz ay ceza kestiler
Ya ben neyleyim neyleyim neyleyim?

Dumanlı - Dağ'ın çobanı garip yıldız
Şimdi ben burda yalnızım sen orda yalnız
Kuş değilim lodos, poyraz uçamam
Demirlerin gölgesi yüreğimi karartır
Ecel şerbetini yirmisinde içemem
Ben ölmeylen kahbe dünya yıkılır.

Ferâne'nin kapısında demir parmaklık
Hey gidi bulutlar! Hey Kemah yolları!
Ayağımda zincir, kolumda zincir.
Bu meret mapusluk, bu ince hastalık
Bilir miyim nedendir nedendir nedendir?

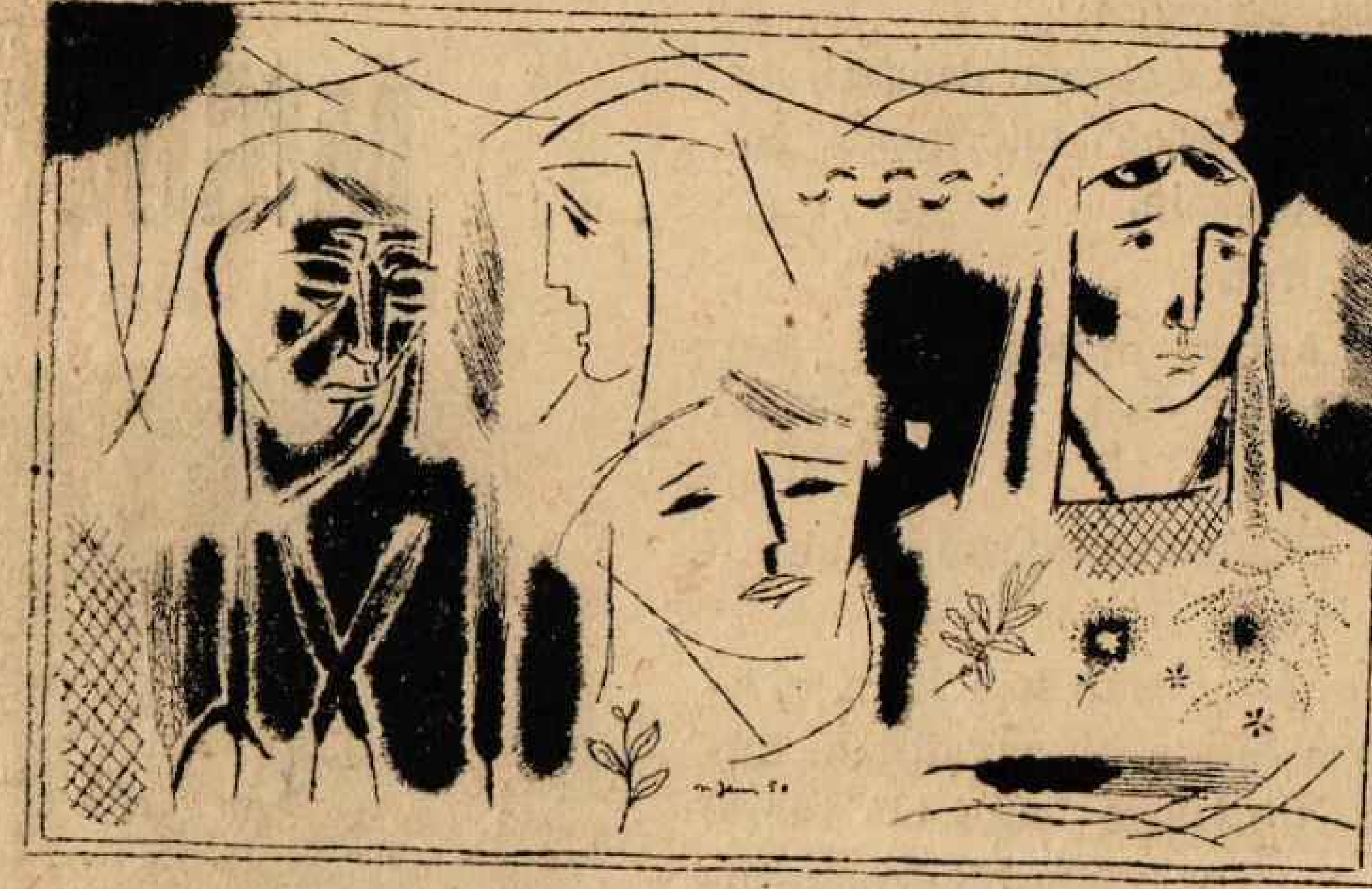
Dumanlı - Dağ'ın çobanı garip yıldız
Ciğerim parçalanır dağlarda akşam oldu mu.
Garibim: Zincirlerim boynuma ağır gelir.
Anacığım ağlamaya durdu mu.
Kör talih bu! Kimi gider, kimi kalır:
Ben ölmeylen kahbe dünya yıkılır.

Attila İLHAN

Yaşamaktan ibarettir sadece
Kardeş elbet bunca çekilenler

Ancak onun adına güzeldir.
Başka bir günahları yoktu
Açlığın kimsesizliğin, zulmün
Düşmanı olarak ölenlerin
Hepsi ölümden iğrenen insanlardı
Anlatılmaz nasıl severlerdi yaşamayı
Nasıl düşmanıydılar kaynamayan suyun
Adil bir hayattır kardeş
Bir mânası varsa yaşadığımız ın

N. İlhan BERK

Heykeltraşlarımızın Tüccar Zihniyeti

Bizdeki Heykeltraşları çalışmaya sevkeden yegâne mevzu açılan âbide müsabakalarıdır denebilir. Bu zaviyeden heykeltraşları tenkid edenlere hak vermek lâzım. Ancak, bu tenkidler sırasında «Heykel âbide de biter» gibi garip hükümlere varanlar oluyor. Derhal söylemek lâzımdır ki - bizim heykeltraşlarımızın yüzünden bile olsa- böyle bir hükme varmak sakattır. Zira heykel san'atı âbide de bitmez bilâkis hakiki değerini cem'iyet içindeki rolünü ancak âbide de bulabilir. Esasen heykeli kuyumculuk, oymacılık gibi küçük san'atlardan biri olmaktan kurtaran, ona büyüklüğünü veren âbidedir. Heyketraşlığı bir hamlede büyük servetler yapmak için vasıta diye kabul eden bir takım insanların türemiş olması, belli başlı şehirlemizin meydanlarına âbide değerini taşımaktan uzak nesnelerle dolmuş bulunmasından (heykel, âbide olunca, heykel olmaktan çıkar) hükmüne varılmamalı. Aksine cesaretle âbidelerin iyi olmadığını söyleyebilmeli. Öyle heykeltraşlar, bilirim ki yaptıkları âbideden bizzat kendileri memnun değiller dir.

Bence mücadele edilmesi gereken cihet heykeltraşlarımızın bu tüccar zihniyetidir.

Nuri İYEM

Boyunlar hep uzun, başlar küçücük, el ve ayaklar kocaman - dır. Bu nisbetlerin bozulmasından doğan huzursuzluk 1940 dan sonra kaybolmağa başlar. Buna karşılık tabloya yabancı unsurların girdiği görülür. Dekoratif kıymetler ve bir yığın teferrüat ön plânda yer alır. Evvelce tablonun ahengini tamamlamak için kullanılan motifler her geçen günde biraz daha şiddet kazanarak konuyu inkâra kadar varır. Tezyini kıymetlere karşı gösterilen ilginin büyüklüğü resmi bir krize doğru sürüklüyor. Yeni Türk sanatının bugün karşılaştığı buhranı söylece isimlemek kabil - dir: Meseleden kaçış.

Günümüzde sanatçıyı harekete getiren en büyük âmilin mesele olduğu düşünülürse, bu kayıtsızlık, bu arka dönüş, bu inkâr: Kaderini Bedri Rahmi'ye bırakmış olan bir çok genç istidadı da uzun bir müddet en tabii «fonksiyon» undan uzaklaştırmış olacaktır. Gerçekten Bedri Rahmi'nin son resimleri bu buhranı bütün açıklığı ile ortaya koyuyor. Günlük zabıta vakaları arasında sık sık yer alan bir «Kız Kaçırma» işi vardır. Bu, yurdumuzun bazı bölgelerinde eski bir gelenek olarak yaşamaktadır. Bu gün es ki itibarını kaybetmekle beraber, gene de bir çok cinayetlere sebep olmaktadır. Burada mesele şudur: Geleneği canlandıralım mı, yoksa tasfiye mi edelim? Böyle bir resim yapmış olan Bedri Rahmi'ye soruyoruz: Ne yapmalı? Bedri Rahmi'nin resmi buna cevap vermiyor. O, sadece uçar gibi giden bir at üzerinde bir erkek ve bir kız resmi yapmış. Geleneği bir «Tema» haline getirmiş

(Devamı 2 inci sayfada)

Fahir ONGER

DÖRDÜNCÜ DUVAR

Ö. Faruk TOPRAK

Saatler sekiz veya sekiz buçuk oldu mu, ışıklar yavaş yavaş sönecek. Bu saatte bütün tiyatro sanatkârları dördüncü duvarın karşısına çıkmak için hazırlanmışlardır. Perdeci elinin mutat hareketi ile perdeyi açmağa hazırlanıyor. Sanatkârların makyajları tamam, kostümleri üzerinde. Dekorlar yerli yerinde, projöktörler dördüncü duvarın karşısında sahneyi aydınlatacak. Sahne belki gece içinde, belki alaca karanlık veya güneş ışığı altında olacak. Nasıl dördüncü duvarı meydana getiren seyirciler, günlük kaygılarını terketmişlerse, bütün aktörler de 39 derece hararetini, baş ağrısını unutmuştur. Bu saatte ağlayan göz, gülümseyen dudak susmuş bekliyor.

Tiyatroda, dördüncü duvarın en mühim unsur olduğu söylenir; bu tam hakçasına bir sözdür. Milyonlar sarfile inşa edilen tiyatro binaları eğer halkı kendisine çekemiyorsa, bütün emekleri boşa gitmiş saymalıdır. Seyircisiz tiyatroda üstat rejisör, iyi sanatkârlar da olsa beş para etmez. Zira en modern lâboratuarlara ve dershanelere sahip olan bir Üniversite öğrencisiz kalmış demektir. Yeryüzünde hayat başladığından beri, en tesirli kültür ocağı tiyatrodur. Okulda yetişmemiş bir insan, eğer yıllar yılı tiyatro eşiği aşındırmışsa, toplum hayatındaki kültür aşısını almış sayılır.

Ankara'da son iki yıl içinde birbirinden güzel iki lüks tiyatro meydana getirildi. Lâkin bu iki mabedin kapıları açıldı- muz olur ve hepsi de dolardı. Sanatkârlarımız da aynı darlık içindedir. Hiç şüphe yok ki hepsi de cevherli, genç arkadaşlar. Fakat üzüntüleri, Konservatuarı bitirdikleri gün başlamıştır. Boğaz tokluğuna bile yetmiyecek kadar az para almaktadırlar. Okul sıralarında öğrendiklerini unutmakta, ve bu ekonomik zorluklar yüzünden ikinci bir dil öğrenme gayretini göstermemektedirler. Oysaki kültür, Konservatuarda öğrenilen bilgiler değildir. Bir sahne sanatkârı, Faust'u oynamadan önce, Batı sahnelerinde görmemiş olsa bile, bir kaç tahlil eseri okumadan ve bu kabil eserler üzerinde düşünmeden, bu çok cepheli karakteri nasıl canlandırabilir? Bundan dolayı Faust rolünü oynayan Nuri Altınok, Mephistopheles'i karşımıza çıkarmak istiyen Cüneyt Gökçer, cidden kabiliyetli oldukları halde, başarı kazanamamışlardır. Faust hangi şartlar içinde yazılmıştır, yarım asırdan fazla bir zamandır dünya sahnelerinde temsil edilen bu efsane ne gibi düşüncelerin öncüsüdür? Bütün bunlar Rejisör Muhsin Ertuğrul'un, Renato Mordo'nun 15-20 provada yapacakları tenkitlerle öğrenilemez. Yaşadığımız devirde kültürsüz hiç bir şey ileri gitmez Yazıktır. günahtır bu çocuklara Muhsin Bey;. Siz Türk Tiyatrosunun temelini attığınıza bir çok kimseleri inandırmışsınızdır. Böyle söylemekle hizmetinizi küçümsüyorum sanmayın. Böyle bir şey aklımdan geçmez. Muhak- lar. Zira ilk tiyatro fedailerimiz onlardır. Ahir ömrünüz de bu gençleri doğru yolda yürütecek sizsiniz. Çünkü yeni Türk Tiyatrosu onlardır. Dün en istidatlıları olan Ertuğrul İlgin gitti. O tiyatroyu terkedebilir miydi? Bugün de başkaları gidebilir. Hepsi de karanlık geleceklerine bakıyor. Yıllardanberi büyük ümitlerle beklenen tiyatro kanununun getirdiği manzara budur. Paydos, Küçük Şehir gibi elinize almamanız lâzım gelen eserleri oynatmakla, ileri götürdüğünüz tiyatroyu bir hamlede gerilere attınız. Ne yapayım, halk böyle eserleri tutuyor diyorsunuz; bu sözlerinizin doğru olduğuna, tiyatronun üzerine yemin eder misiniz? Arap filimlerinde bir katre sanat kıymeti olmadığını kolayca söyliyebileceğiniz halde, Paydos'un o ayarda bir piyes olduğunu niçin itiraf etmiyorsunuz?

Ankara'daki tiyatroların her ikisinde de gerçekten çok kabiliyetli genç sanatkârlar var. İsim saymak lâzım gelirse aklıma ilk önce Ragıp Haykır, Saim Alpago, Melek Gün, Handan Uran, Şahap Akalın, Süreyya Taşer, Ulvi Uraz, Yıldız Kenter, Refia Şenbay geliyor. Daha niceleri yetişmekte...

Tiyatro halka doğru yönelmedikçe, dördüncü duvarı meydana getiren seyirci kütlesi tiyatroya ilgi göstermez. Bundan dolayı Ankaradaki lüks tiyatronun perdeleri aylardır boş koltuklara açılıyor.

Bedri Rahmi'nin Sergisi

(1 nciden devam)

Amma bu tema müsbet mi, yoksa menfî mi onun farkında değil. Netice: Bedri Rahmi'de geleneği yıkacak devrimci bir hamle yok.

Bir başka tabloda «Aşık» saz çalıyor. Sosyal kalkınma dâvası söz konusu olunca saz çalan aşık bir mukavemek noktasıdır. (Yalnız bir folklor malzemesi olarak incelenebilir) İleri sanatçı tek telli sazı «İdealize» etmez. O geride kalan çağların bir âletidir ve bugünkü insanın musiki ihtiyacını karşılamaktan uzaktadır. Netice şu: Bedri Rahmi yerli kıymetlerin geri ve iptidaî unsurlarını güzel göstermiye çalışıyor.

En önemli resimlerden biri olan «Sedye» ye bakalım. Bilhassa orta Anadoluda çok rastlanan olaylardan biri, hastayı ya kağnı veyahut bir sedye içinde kasabaya kötürme işidir. Burada mesele, sağlık teşkilâtımızın yetersizliğidir. İleri sanatçının vazifesi «Sedye» konusunda bu yetersizliği belirtmekdir. Bedri Rahmi için böyle bir mesele yok. O, sedye, eşekler ve sedyecilerin üzerinde ışıl dayan renkleri ön plâna alıyor. Sedyenin içindeki adam onu ilgilendirmiyor. Örnekleri çoğaltmıya ihtiyaç yok. Bedri Rahmi resim sanatı adına yirmi yılda yalnız ve yalnız renk avcılığına çıkmış, memleket seması altında keşfettiği renkleri şairane bir tarzda tesbit etmekten öte gitmemiştir, Bu çalışmanın ona, kendi şahsına kazandırdığı şeyleri daha yazımın baş tarafında söylediğimden bir defa daha tekrarına lüzum görmü -

FİKİR ve BASKI

(1 nciden devam)

sanın çığırtkanı, yahut meddahı değildir. O, halkın, kütlenin adamı, doğrunun, ilerinin müdafiidir. Ondan, kurulu düzeni beğenmesini, yahut yardakçılık yapmasını istemek, ileri sanat - fikir adamının ödevini bilmemek demektir. Sanatçı memleketten, halktan, vatanın gerçeklerinden söz ediyor, insanlığın derdini dert biliyorsa en tabiî vazifesini yapıyor demektir. Böyle hareketleri yüzünden fikir - sanat adamlarını manevî baskılarla yıldırmak, gerçekleri belirttiği için yazarları mahkemelerle ve hapishanelerle korkutmak hür rejimli devlet anlayışile, hele halk idaresi zihniyetile asla bağdaşmaz. Unutmamalı ki bilimci anlayışa, görünen ve söylenen gerçekleri inkârla, söylüyenleri hapsetmekle değil, bu düşünce ve olayları kabul etmekle, onları toleransla karşılamak suretile ulaşılabilir. Politika adamı işini görürken ileri fikir - sanat adamının belirttiği bütün bu gerçekleri kendisine hareket noktası almak suretile ancak memleketin yükselişini hazırlıyabilecektir.

Tarihi iyi okumuyanlar bile insanlığın bugün erişmiş olduğu medenî seviyeyi fikri uğruna kurban edilen, ileri ve yeni düşünceler ortaya attığı için öldürülen şahıslara borçlu bulunduğumuzu bilirler. Tarih içinde, zaman boyunca, sanat - fikir adamına reva görülen işkence ve azapları bugün tüylerimiz ürpererek, nefretle, kinle hatırlıyoruz. İnsanlık bugünkü güne ulaşabilmek için pek çok fikir kurbanları verdi. Bunu pek iyi bilen bütün dünya insanlığı hür fikire saygıyı (İnsan Hakları Evrensel Bildirisi) ile teyit ve ilân ettikten sonra, bugün dünyamızda ve memleketimizde, hiç bir vatandaş bir takım şeylere inandığından, yahut düşüncelerini hürce söyleyip yazdığınızdan dolayı ithama, baskıya, nihayet zindan azaplarına maruz bırakılmamalıdır. Çünki, tarihte açıkça gösteriyor ki, bütün insanlığa büyük faydalar sağlıyan düşünceleri ilk defa ortaya atıp savunanlar zamanlarında ağır ve haksız muamelelerle karşılaşmışlardır. Bunu bile bile kötü örneklerile tekrarlamak insan aklının hoş karşılıyabileceği bir hareket değildir. Söz ve fikir hürriyetini uluslararası anlaşmalarla teminat altına aldıktan sonra bir takım taktikler ve bir ortaçağ zihniyetile bu hürriyeti vatandaşın elinden almak yolunu artık terkedilmelidir. Çünki Sokrat'a zehir tasını sunan anlayışın, Servetius'u ateşe atan düşüncenin, nihayet Galille'yi mahkûm eden inanışın, zaman bakımından, çok uzağın da bulunuyoruz....

Türk Edebiyatı Tarihleri ve tedrisatı

(1 nciden devam)

tesiri altında Türk edebiyatına kılâsizm izafe etmesi denemenin temelsizliğinin inkâr bî tezahürleri tesadüfî münasebetler arz eden zemanî bir silsile halin de» sıralamakla yetiniyordu.

ğından beri, bir iki sağlam eserin temsili istisna edilirse, bütün yerlerin dolduğunu göremedim. Bunun bir değil, birkaç sebebi vardır ve hepside ekonomiktir. Halkımız günlük ekmeğini taşı sıksa da çıkaramıyor. Eğer fakir halkımız biraz olsun karnını doyurabilseydi; değil iki tiyatro, Ankara'daki fırınların adedinin dörtte biri kadar tiyatrokaki siz Türk Tiyatrosuna en fazla emek vermiş bir insansınız. Lâkin niçin bu genç arkadaşları, İstanbul Şehir Tiyatrosunun kültürsüz aktörleri gibi yerlerinde saydırıyorsunuz? İstanbul Şehir Tiyatrosu artistleri bütün zorluklara, birer tiyatro entellektüeli olmamalarına rağmen Dördüncü duvarı inşa etmek yolunda varlıklarını harcamışlardır ya.... Var olsun

FİKİR ve SANAT
Aylık Dergi
Her ayın 5 inde İstanbulda çıkar. Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden:
BÜLENT ORAN
Abone: Yıllığı 120, altı aylığı 60 kuruştur.
Adres: Bakırköy Asmalı sokak No. 76
Basıldığı ve dizildiği yer: ONAN Basımevi

yor...

Fahir ONGER

MERAK EDİYORUZ

Yayınlanması memlekette haklı bir ilgi uyandıran ve kapışa kapışa satılarak dördüncü baskısını yapan (Bizim Köy) Bizim köy yazarına Varlık Yayınevinin bugüne kadar ne miktar telif ücreti ödediğini merak ediyor, açıklanmasını istiyoruz.

edilmez delillerinden biridir.

İbrahim Necmi de hemen aynı senelerde çıkan Türk Edebiyatı Dersleri (İstanbul 1922) adlı kitabında «edebiyat tarihimizin şimdiye kadar tetkik ve tetebbü edilmemiş bulunduğunu» belirtiyordu. Fakat İbrahim Necmi Osmanlı edebiyatını «Tedrisatta iddialı bir tasnife girişmektense ede-

— Devamı var —

(6) **«Türk edebiyat tarihinde usûl» makalesi. «Bilgi» mecmuası, 1913, sayı 1.**

(7) Bu arada Ertuğrul «Hegel esasını bizde tatbik ederek edebiyatımızda hâkim olan fikri müddea, Türkçülük ceryanını nakz muddea kabul ederek» gelişmeyi bir «Terkip» olarak ele almağı ileri sürüyordu.

(Bak: Lisan ve Edebiyatımız, İs. 1917)

HİKÂYE:

MİĞDE VE KURŞUN

Yazan: **Bülent ORAN** Resimliyen: **Nuri İYEM**

Sıska bir ay sırtını kara göğe dayamış keyif çatmaktaydı. Saldığı cılız ışık hıristiyan mezarlığının yanındaki kilisemsi binanın kubbesini iyice aydınlatamıyordu. Yoksa, gecenin bu geç saatinde o taraftan geçen bir yolcu, damın üzerinde birşeyler kıpırdandığını görürdü. Görünce de meraklanır ve.. Fakat yapışkan bir karanlık, bir takım meraklar uyandırabilecek hareketleri silmekteydi.

Damda kıpırdayan ne vahşi bir hayvandı ne de şeytan... Elli ayağı, ağzı burnu, ötesi berisi bulunan basbayağı bir adamcağızdı. Sonuna «cağız» eki takılan her adam gibi bununda yarı boş bir miğdesi vardı. Mübarek miğde sahibinin parasız pulsuz bir serseri olduğuna bakmadan, düşüncesiz bir iştahla yiyecek isterdi. Bu uğursuz organ küçüklüğünde, onu, gece yarıları ermişlerinkine benziyen ilâhî bir ilhamla dürtükleyerek uyandırır gizlice mutfağa gönderir, fakat ekseriya aşırmak istediği peynir yerine tetikte yatan babası tarafından tuzlu bir dayak yedirirdi. O vakitler, bir avuç leblebi karşılığında sevdiği kızı, mahalle delikanlılarının Al Nedime dedikleri o pembe yanaklı yosmayı arkadaşına devretmeğe razı olmuştu. Arkadaşı:

— Söz ver amma, demişti, kız sana yeşillense bile gene yüz vermiyeceksin.

— Olur.

— Amma orostopolluk yok ha.. Erkek sözü.. Kurana el basar mısın?

— Basarım basarım, hadi sen ver leblebileri..

Üstelik, kendi için kara sevdalara düşen bu zavallının, kırmızı kurdeleye bağlı bir tutam saçını da yüz paralık dondurma ile değişmişti.

Acıktığında gözü hiç bir şey görmezdi. Saymakla bitmezdi ki.. Fakat kabahati yok sayılırdı. Fakir bir **insan** için en büyük illet olan iştah onun yakasına bir sülük gibi yapışmıştı. Bazı kimselerin, para dökerek doktor reçeteleri ve oburluk vadeden ilâç şişelerinde aradıkları bu nesne, onun başını belâdan belâya sokan bir dertti.

Bir kısım **insanların** gökte aradıkları saadeti o, askerliğinde, ahçı yamaklığı yaparken bulmuştu. Vaktile, mutfaktan yemek aşırdığı zamanlar, babası önce bir dayak atar, sonra hırsızlığın kötülüğünden ve cehennemden bahsederdi. Sanki gidip de görmüş gibi cennetteki hurileri öyle ballandırarak anlatırdı ki dindar olmamak imkânsızdı. Amma huri tasviri yerine açık saçık kartlar bile gösterilse para etmezdi. Onu kandırmak için en iyi çare cenneti bereketli bir **mutbak** olarak tarif etmekti.

Bir gün askerlik de bitti. Arkadaşları, ceplerindeki terhis tezkeresinin neşesiyle tozları havalandırarak halay çekerlerken o, sırtını yük vagonunun siyah tahtalarına dayamış kara kara düşünüyordu.

Hakikaten de düşündüğü gibi çıktı. Karnı bir daha adamakıllı doymadı. Daima yüksek ücret peşinde sayısız işe girip çıkıyordu. Doğru dürüst bir baltaya sap olamamıştı. Lokanta vitrinlerine baktıkça miğdesine adetâ bıçaklar saplanırcasına sancılar giriyordu.

Bir ara talihi güldü. Halılarını silkelemeğe gittiği zengin bir evin hizmetçisi ona tutuldu. Geceleri saat on ikiyi geçince arka kapıdan gizlice içeri alıyor, vazifesi olan malûm itişmeden sonra, kadın ona burnunun üstünü terletecek bollukta yemek veriyordu..

Günün birinde evin efendisi amel olarak gece yarısı uyandı ve bu saadet de sona erdi.

Şansını dilenmekte denemek istediyse de iri ve sağlam yapılı vücudü yüzünden muvaffak olamadı. İşleri büsbütün kötü gitmeğe başlamıştı. Halbuki karnı inadına daha sık acıkıyordu. Yeni bir hizmetçi tedariklemek de güçtü. Çünkü kocalar hanımlarından çok onları çimdiklemekteydiler. Çimdik yiyenlerin burunları da dışardaki serserilere yemek yedirmiyecek kadar büyüyordu.

Durumu gittikçe bozulmaktaydı. Geçenlerde mezarlığın bahçesindeki binanın damını aktaran bir ustaya çıraklık etmişti. Sonra iki üç gün de bahçe belledi. Arkadan gene işsizlik..

Sabahleyin, sırtını güneşe verip bahar kokulu çimenlerin üzerinde uyuklarken aklına mezarlıktaki binanın kubbesi geldi. Alt kısımdaki kurşunları sökse hem kimse farketmez, hem de dışardan görünmezdi. Bu eksikliğin ne ihtiyar bekçiye ne de toprak altındaki ölülere zararı dokunmayacaktı.

Buna karşılık ise kendi barsakları bir müddet çalışma zevkini tadacaktılar.

Sıska ayın sinsi bir hali vardı. İğneli iğneli gülüyordu sanki. O ise aldırmaksızın işini görüyordu. Kendine itimadı artmıştı.

— Bu kurşunları bu kadar sessiz sökecek adamın alnını karışlarım, diye mırıldandı.

Selviler başlarını sallayarak homurdanıyorlardı. O, kurşunları ipe bağlayarak aşağı sarkıttı. Sonra bir çuvala tıkarak yola düzüldü. Hırsızlık mesleğinin çekirdeğinden yetişenler bile böyle ustalıkla hareket edemezlerdi. Muvaffakiyetinden memnundu. Köşe başlarında uyukluyan bekçileri kollayarak yattığı teneke kulübeye geldiğinde rahat bir nefes aldı.

Herşey mükemmel olmuştu. Soyunmaksızın ot yatağına uzandı ve hemen uyuyakaldı. Rüyasına uçsuz bucaksız sofralar girdi. Amma bir türlü hakikati; ertesi günü yağmur yağıp damın akacağı, işe polisin el koyup yakayı ele vereceğini göremedi.